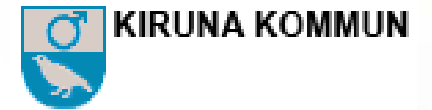

LEKPLATSPROGRAM FÖR KIRUNA

Lars-Erik Gunnars, Mia Gunnarfeldt, Mia Persson
Antagen i kommunstyrelsen 2012-10-22, § 281

Inledning

Kiruna kommun ser ett behov av att systematisera investeringar, drift och underhåll av lekplatser på allmän platsmark inom kommunen. Den allmänna platsmarken består av parker, gator, p-platser och torg. Programmet hanterar i första hand parkernas lekplatser.

Med lekplats menas här en anlagd plats med lekredskap.

Under en lång tid har investeringar och underhåll gjorts utan en helhetssyn, vilket har föranlett dagens situation med ett stort antal lekplatser med varierande utbud och i varierande skick.

Kommunen vill ha en helhetsbild av lekplatsutbudet i Kiruna. De vill även planera för en långsiktigt god lösning avseende utrustning och placering av lekplatser, samt dess drift och underhåll.

Kommunen har arbetat fram ett lekplatsprogram för planering och underhåll av de allmänna lekplatserna. För att få en helhetsbild av utbudet på Kirunas lekplatser har samordning skett med Kirunabostäder (KBAB) som bland annat förvaltar alla kommunala skollekplatser.

Programmet ska ge riktlinjer för vilka miljöer som lekplatser på allmän platsmark ska erbjuda. Genom att ta fram lekplatskategorier, formulera mål för dessa, samt undersöka vilket behov av lekplatstyper som finns på olika platser, kan lämpliga åtgärder prioriteras och vidtas.

I två av bilagorna till programmet – inventeringarna och åtgärdsförslagen för Kiruna tätort inkl. Tuollavaara samt för övriga tätorter – redovisas även läget för Fritids- och Kulturförvaltningens anläggningar, dvs fotbollsplaner och isbanor. Förhoppningen är att finna synergieffekter mellan lekplatserna och bollplanerna/isbanorna. Fritids- och kulturförvaltningen har fokus bland annat på att möjliggöra spontanlek samt lek vintertid.

Programmet utgör ett styrdokument för drift och underhåll.

Innehåll

1. Gestaltungsprinciper	4
Orientering och behov	4
Utformning och upplevelse.....	4
Tillgängliga lekplatser	5
Lekplatser vid planeringsprocessen.....	6
2. Lekplatskategorier.....	7
Närlekplats – små barn.....	7
Områdeslekplats – barn i alla åldrar	9
Temalekplats – alla åldrar	11
Nedläggning.....	13
Överlåtelse	13
3. Säkerhet.....	14
Risker och underhåll.....	14
4. Prioriteringar ske löpande.....	14
5. Revidering	14

BILAGOR

Lekplatser – Kiruna tätort inkl. Tuollavaara

Lekplatser – Övriga tätorter

Drift och underhållsinstruktion

Förslag på kontrollprogram

Förslag på egenkontroll

1. Gestaltungsprinciper

Orientering och behov

Allmänna kvarterslekplatser blev under 70-talet vanliga i bostadsområden. Då såg behovet av lekplatser annorlunda ut jämfört med i dag. Det var många familjer som valde att vara hemma med sina barn längre tid än idag, vilket skapade ett stort behov av allmänna lekplatser. Idag är det vanligt att barnen börjar tidigare på förskola. Det är även vanligt förekommande med lekredskap på den egna tomten, vilket medför att behovet av en allmän kvarterslekplats inte längre är lika stor.

Kommunen har arbetat fram tre lekplatskategorier genom att undersöka vilka behov av lekplatstyper som finns. Utifrån kategorierna kan lämpliga åtgärder prioriteras och vidtas.

I barntäta områden behövs en **närlekplats** med lekredskap för de mindre barnen där de kan gunga, gräva och rutscha. Ett litet lekhus kan locka till rollspel. Små barn vill ofta känna närhet till en vuxen, för att fullt ut kunna hänga sig åt leken, det är därför viktigt att det finns sittplatser i direkt anslutning till lekplatsen. En närlekplats bör anläggas inom gångavstånd från de barntäta bostäderna.

Ju äldre barnen blir, desto viktigare blir de neutrala mötesplatserna där man kan träffas utan att vuxna *behöver* följa med. Där fyller lekplatser för de större barnen en viktig funktion.

En **områdeslekplats** innehåller utmanande lekredskap där barn – och vuxna – kan mötas och finna stimulans och rekreation. En områdeslekplats kan gärna anläggas i anslutning till en öppen gräsyta

för lek och spel för att uppmuntra till spontanidrott. Den fungerar även som ett utflyktsmål för fritids- och förskolebarn.

Skolgårdar fungerar ofta som mötesplats även på fritiden. Ju fler utmaningar och inbjudande lekredskap som finns desto mer attraktiv blir skolgården. En skolgård bör fylla samma funktion som en områdeslekplats. Redskapen kan med fördel anläggas tillsammans med barnen, det man har varit med och skapat är man ofta mer rädd om.

En **temalekplats** är en samlingsplats för boende och besökande i kommunen. Den innehåller kombinationslek med tema som erbjuder gung, klättring, balans, rutsch mm. som skapar utmaningar för alla åldrar. Det ska finnas en tydlig tanke bakom utformningen och val av innehåll, gärna med anknytning till kommunen. Temalekplatsen bidrar utöver till att fylla barns behov av lek och utmaningar också till att ge en positiv bild av kommunen hos invånare och besökande.

Utformning och upplevelse

En lekplats ska vara tydligt utformad för lek och inbjuda barn till upplevelser. Lekredskapen är viktiga, men endast bra redskap räcker inte för att ge barnen bra lekmöjligheter. Lekredskapen ska ses som ett komplement till en i övrigt bra och sammansatt lekmiljö.

Lekplatsen kan bli en fin mötesplats för flera olika åldrar om den har en tillräckligt varierad utformning. Den ska locka till både samarbete och stora rörelser samt till avskildhet och stilla lek. T.ex. genom möjlighet att sitta skyddat, uppleva viss avskildhet från trafik samt tilltalande formspråk. En vacker utformning ger signaler till besökande att leken och platsen är viktig och betydelsefull.

Det ska finnas material att undersöka och påverka. Barnen ska få uppleva mystik och skönhet i en miljö där de känner sig trygga. Le-ken består till stor del av barnens egna upplevelser där växtmaterial ger möjlighet till fantasifull lek. Med träd, buskar och blommor vid lekplatsen finns massor av material nära till hands. Buskar med ätliga bär kan med fördel anläggas runt lekplatsen.

Storlek och utrustning på lekplatsen signalerar hur länge barn och vuxna förväntas stanna där. En mindre utrustad plats med sämre naturliga förutsättningar kommer aldrig att bli den samlingspunkt som en stor välplacerad lekplats med rätt förutsättningar, utrustning och omgivning kan bli.

En lekplats placerad nära ett naturområde ger bättre förutsättningar än den som placerats öppet och utan avskiljning mot närliggande vägar. Lekplatsen får heller inte upplevas ödslig och ogästvänlig utan bör i storlek stå i proportion till innehållet genom avgränsning av platsen.

Lekutrustning ska vara ändamålsenlig för tänkt åldersgrupp. Viktigt är också att ta med behovet av framtida underhåll vid val av material. Det ska vara lätt att ersätta skadat material och materialet ska förväntas hålla under lång tid.

Tillgängliga lekplatser

Målsättningen ska vara att i så liten grad som möjligt utestänga någon från offentliga platser som innehåller lek. Besökarna ska känna sig självständiga och delaktiga, kunna hitta, nå och använda lekredskapen och vara trygga. Alla redskap kan inte göras tillgängliga för alla, men man ska kunna testa sina möjligheter i gemenskap med andra, basfunktioner som att gunga, åka rutschkana och leka med sand ska finnas.

För att öka tillgängligheten är valet av markbeläggning och undanröjning av hinder viktigt. Höga kanter och sand förhindrar rullstolsburna att delta i leken. Det ska vara lätt att med rullstol angöra t.ex. bakkbord, fikabord, gungställning och dockningsplats till lekutrustning. Hårdgjorda gångar av asfalt eller fallskyddsplattor ända fram till lekutrustningen ger bra tillgänglighet.

Genom att skapa ett tydligt stråk på lekplatsen med vägmålningar och övergångsställen underlättas orienteringen för personer med synnedsättningar. En springslinga ger möjlighet att springa utan att behöva tänka på orientering och hinder.

Även vuxnas behov bör beaktas vid upprustning och nyanläggning av lekplatserna. Det ska vara lätt att ta sig till lekplatsen och till de område som erbjuder sittplatser. Dessa platser bör vara trivsamma med god överblickbarhet. Genom att förlänga bordskivan på fikabord kan en rullstol komma alldeles intill.

Lekplats, Glaciären. Fallskyddsplattorna (t.v. i bild) har lagts direkt på asfalten vilket medför en nivåskillnad. Dockningsplatsen på kombinationsleken (t.h. i bild) är vänd åt fel håll, bort från den asfalterade ytan, vilket medför att rullstolsburna inte kan komma ända fram. Ytan kring bakkbordet är däremot hårdgjord.

Sammanfattning av gestaltungsprinciper:

- Skapa goda förutsättningar vid lekplatserna, det ökar användandet
- Skapa en attraktiv plats för både barn och vuxna
- Ändamålsenlig utrustning genom indelning i olika lekplatskategorier
- Utrustning av god kvalitet är ekonomiskt lönsamt på sikt
- Utrustningen ska vara lätt att underhålla och reparera
- Skapa tillgänglighet och användbarhet

Lekplatser vid planeringsprocessen

För att undvika att lekplatser anläggs på fel ställen bör ett större sammanhang eftersträvas vid planläggning av nya områden. När nya detaljplaner arbetas fram ska ett helhetsperspektiv på lekplatser finnas med i processen. Man bör då titta på vilka lekplatser som finns i omgivande områden, analysera framtidsutvecklingen och bedöma behovet av nyanläggning av lekplatser.

När endast en del av ett område bebyggs måste det vara accepterat att det inte med automatik tillkommer en ny lekplats. När behovet blir större, vanligtvis då bebyggelsen av ett nytt område når sin slutfas, kan ny lekplats anläggas.

2. Lekplatskategorier

Närlekplats – små barn

Lokeldarens förskola, Tågmästaregatan

I barntäta områden behövs en **närlekplats** med lekredskap för de mindre barnen där de kan gunga, gräva och rutscha. Ett litet lekhus kan locka till rollspel. Små barn vill ofta känna närhet till en vuxen, för att fullt ut kunna hänga sig åt leken. Det är därför viktigt att det finns sittplatser i direkt anslutning till lekplatsen, gärna modell fika-

bord. En närlekplats anläggs inom gångavstånd från bostaden. Eftersom lekplatsen inriktar sig till de minsta barnen bör det återspeglas i lekplatsens skala med avseende på såväl utrustning samt rumsstorlek.

Ålderskategori: Främst små barn, ca. 1-5 år

Utrustning:

- Liten sandlåda
- Litet lekhus
- Liten rutschbana
- Gunga för små barn eller fjädergunga.
- Fikabord eller bänk.

Utformning: Lekplatsen ska locka till lek. Den ska vara utformad med omsorg och skalan ska vara anpassad till platsen och omgivningarna. Utöver lekredskapen är det viktigt att tänka igenom hela miljön, med eventuell grönska och natur, staket och andra rumsbildare.

Lekplatsen ska vara tillgänglig och säker. Besiktning av redskapen ska ske med regelbundenhet och säkerhetsrisker måste åtgärdas omgående.

Sittplatser för vuxna ska finnas som en del av lekplatsen, inte en bit ifrån. Anläggning av ytterligare sittplatser även en bit ifrån tillför kvalitet till lekplatsen som mötesplats.

När en lekplats anläggs eller rustas är det bland annat viktigt att se till att markytan binder ihop lekplatsen, uppfyller säkerhetsföreskrifterna och är enkel att städa och underhålla. En kant mellan sandlådan och gräsytor hjälper till att hålla sanden innanför, ett material som binder samman olika lekredskap ger ett mer ordnat intryck än restbitar av asfalt, gräs mm. Tillgängligheten underlättas med fallskyddsplattor.

Robusta lekredskap av hög kvalitet håller längre, vilket innebär att en initialt högre kostnad kommer att betala sig i längden.

Alla lekplatser måste rustas upp emellanåt. En välskött och städad lekplats visar att barn och deras behov är prioriterade.

Exempel på närlekplats

Områdeslekplats – barn i alla åldrar

Skolparken, Åkaregatan

En **områdeslekplats** är större än närlekplatsen. Hit kommer barn med sina föräldrar men större barn möts också här utan att ha någon vuxen med sig. Områdeslekplatsen fungerar även som ett ut-

Ålderskategori: Barn i alla åldrar, 1-12 år

Utrustning (utöver det som ingår i närlekplatsen.):

- Kombinationslek
- Gungställning
- Kompisgunga
- Klätternät

flyktsmål för förskolebarn. En områdeslekplats innehåller utöver de lekredskap som finns på närlekplatsen också utmanande lekredskap för större barn.

- Fjädergungor
- Rutschbana, större modell
- Bakbord, s.k. handikappbord

Utrustningslistan för områdesleken ger en god idé om vad som kan ingå i lekplatsen. Men det viktiga är inte att just de redskap som står på listan ska finnas på lekplatsen, det viktiga är att det finns variation, att lekplatsen är inspirerande och att det finns ett stort utbud av lekmöjligheter.

Utformning: Lekplatsen ska locka till lek. Den ska vara utformad med omsorg och skalan ska vara anpassad till platsen och omgivningarna. Utöver lekredskapen är det viktigt att tänka igenom hela miljön, med eventuell grönska och natur, staket och andra rumsbildare.

Lekplatsen ska vara tillgänglig och säker. Besiktning av redskapen ska ske med regelbundenhet och säkerhetsrisker måste åtgärdas omgående. Lekplatsen bör vara tillgänglig för funktionshindrade vuxna och barn i den mån det är möjligt.

Om det är möjligt så bör småbarnsleken inom områdeslekplatsen vara litet avskild från lekredskapen för de större barnen. Småbarnsdelen utformas i mindre skala med lekredskap anpassade till de minsta barnen.

När en lekplats anläggs eller rustas är det bland annat viktigt att se till att markytan binder ihop lekplatsen, uppfyller säkerhetsföreskrifterna och är enkel att städa och underhålla. En kant mellan sandlådan och gräsytor hjälper till att hålla sanden innanför, ett material som binder samman olika lekredskap ger ett mer ordnat intryck än restbitar av asfalt, gräs mm. Tillgängligheten underlättas med fallskyddsplattor.

Lekplatsen kan gärna anläggas i anslutning till en öppen gräsyta för lek och spel eller i närheten av ett grönt- eller naturområde. Man kan

med fördel också arbeta med naturen i anslutning till områdeslekplatsen, exempelvis med en lekskog eller liknande, där så är möjligt. Där områdeslekplatsen ligger i en anlagd grönpark kan man även uppmuntra vistelse i parken, ex picknick på gräset eller upptäcktsfärd. Detta kan ske på olika sätt, bland annat genom informationstavlor, illustrationer (bilder), skulpturer mm.

Robusta lekredskap av hög kvalitet håller längre, vilket innebär att en initialt högre kostnad kommer att betala sig i längden.

Alla lekplatser måste rustas upp emellanåt. En välskött och städad lekplats visar att barn och deras behov är prioriterade.

Exempel på områdeslekplats

Temalekplats – alla åldrar

Järnvägsparken, Kiruna centrum

Temalekplatsen är en stor lekplats som skapar utmaningar för alla åldrar.

En **temalekplats** är en samlingsplats för boende och besökande i kommunen. Det ska finnas en tydlig tanke bakom utformningen och val av innehåll, gärna med anknytning till kommunen. Den utformas enligt ett tema, t.ex. rymden, fjället eller gruvan, med informationsskyltar och illustrationer. Temalekplatsen bidrar utöver till att fylla barns behov av lek och utmaningar också till att ge en positiv bild av kommunen hos invånare och besökande.

Ålderskategori: Alla åldrar.

Utrustning: Klätterkombination, större modell som erbjuder gung, klättring, balans, rutsch mm.

- Gungredskap av olika modeller.
- Informationsskyltar, illustrationer (bilder), skulpturer mm.
- Fikabord
- Viloplatser/ sittplatser

Utformning: Lekplatsen ska locka till lek. Den ska vara utformad med omsorg och skalan ska vara anpassad till platsen och omgiv-

ningen. Utöver lekredskapen är det viktigt att tänka igenom hela miljön, med eventuell grönska och natur, staket och andra rumsbildare. Temalekplatsen ska vara en plats där hela familjen kan leka och umgås på ett och samma ställe under en stor del av dagen samt möta andra på ett naturligt sätt.

Lekplatsen ska vara tillgänglig och säker. Besiktning av redskapen ska ske med regelbundenhet och säkerhetsrisker måste åtgärdas omgående. Hög tillgänglighet eftersträvas på alla lekplatser men det är särskilt viktigt på temalekplatsen. Lekplatsen bör vara tillgänglig för funktionshindrade vuxna och barn i så många delar som det är möjligt. Det är viktigt att också tänka igenom de olika besökarnas förutsättningar och behov. Det kan behövas sittplatser för äldre, med armstöd så att de kan sätta sig och ta sig upp igen. Om familjer ska kunna vistas på lekplatsen en längre tid bör det finnas tillgång till toalett inom gångavstånd.

Temalekplatsen kan gärna innehålla specialredskap som är anpassade/byggda för just det temat. Det kan vara platsbyggda och specialdesignade skulpturer/miljöer/redskap som förstärker temat.

Om det är möjligt så bör småbarnsleken inom områdeslekplatsen vara litet avskild från lekredskapen för de större barnen. Småbarnsdelen utformas i mindre skala med lekredskap anpassade till de minsta barnen.

När en lekplats anläggs eller rustas är det bland annat viktigt att se till att markytan binder ihop lekplatsen, uppfyller säkerhetsföreskrifterna och är enkel att städa och underhålla. En kant mellan sandlådan och gräsytor hjälper till att hålla sanden innanför och ger ett mer ordnat intryck, ett material som binder samman olika lek-

redskap ger ett mer ordnat intryck än restbitar av asfalt, gräs mm. Tillgängligheten underlättas med fallskyddsplattor.

Lekplatsen kan gärna anläggas i anslutning till en öppen gräsyta för lek och spel för att uppmuntra till spontanidrott. Alternativt kan lekplatsen anläggas i närheten av ett grön- eller naturområde för att uppmuntra till vistelse där. Man kan med fördel också arbeta med naturen i anslutning till temalekplatsen, exempelvis med en lekskog eller liknande, där så är möjligt. Där temalekplatsen ligger i en anlagd grönpark kan man även uppmuntra vistelse i parken, ex picknick på gräset eller upptäcktsfärd. Detta kan ske på olika sätt, bland annat genom informationstavlor, illustrationer (bilder), skulpturer mm.

Robusta lekredskap av hög kvalitet håller längre, vilket innebär att en initialt högre kostnad kommer att betala sig i längden.

Alla lekplatser måste rustas upp emellanåt. En välskött och städad lekplats visar att barn och deras behov är prioriterade.

Nedläggning

Lekplatser som nyttjas i liten omfattning, samt de lekplatser som är placerade där det visat sig vara olämpligt, bör läggas ned. Om lekplatsen till exempel kan misstänkas utgöra samlingsplats för människor som nyttjar alkohol eller droger kan det vara en osäker miljö för barn att vistas i.

En nedläggning bör alltid föregås av ett samråd med boende i närområdet för att skapa förståelse för kommunens prioriteringar.

Vid nedläggning demonteras lekutrustningen och markytorna återställs. Om det finns behov kan också platsen förändras och utrustas för annat ändamål. Istället för lekplats kan det då bli t.ex. en grillplats eller sittplats med parkbänk och blomsterlåda. Men detta måste göras där bakgrunden till nedläggningen tas i beaktande.

Överlåtelse

Kiruna kommun förvaltar lekplatser på allmän platsmark inom kommunen. I dagsläget sköter kommunen även ett antal lekplatser på kvartersmark och på ytor som saknar detaljplan. De lekplatser som finns på kvartersmark bör överlätas till närboende att äga och förvalta som gemensamhetsanläggning. Lekplatser på mark som inte är detaljplanelagd bör förvaltas av KBAB.

Om intresse för överlåtelse saknas bör lekplatsen läggas ned. Kommunen kan i specifika fall detaljplanelägga lekplatsområdet som parkmark, vilket innebär att kommunen får förvaltningsansvar. Ansvarsfrågan för varje lekplats är viktig att klarlägga då det annars kan uppstå ekonomiska och juridiska problem.

3. Säkerhet

Risker och underhåll

Säkerhetsstandarderna har med åren ändrats med tanke på barnens säkerhet. Till grund för dagens lekredskap ligger europanormer EN 1176 och 1177 från 2008. Kommunens lekplatser ska så långt som möjligt följa normerna. Vid ombyggnad och nyanläggning ska normerna vara vägledande.

Normerna är framförallt utformade så att lekredskapens utformning och placering inte ska medföra olyckor som barn inte kan förutse. T.ex. att fastna med kläder i lekredskap, vid fall slå sig på andra redskap eller att fallunderlag inte är anpassat till aktuell utrustning. Det är därmed viktigt att inventera lekplatserna kontinuerligt och att åtgärda eventuella brister.

Lekplatserna ska vara skyltade med lekplatsens namn och adress, telefonnummer för nödsituation samt telefonnummer till underhållspersonal.

En lekplats kan dock aldrig bli helt säker. När en lekplats besöks av flera barn samtidigt ökar risken för olyckor då barn har svårt att bedöma avstånd och händelseförlopp. Barn söker utmaningar och olyckor kan ske även om lekplatsen är utformad enligt säkerhetsstandard.

Lekplatserna ska vara inbjudande även för vuxna. Ur säkerhetssynpunkt är det viktigt att vuxna finns i anslutning till lekplatsen och snabbt kan ingripa vid en olycka. Det ska bl.a. finnas sittplatser vid småbarnslekplatserna och i närheten av de övriga lekplatserna.

Underhåll av utrustning och fallunderlag ska ske löpande.

4. Prioriteringar ske löpande.

Under en lång tid har kommunens investeringar och underhåll gjorts utan en helhetssyn. Det har föranlett dagens situation med ett stort antal lekplatser med varierande utbud och i varierande skick.

Kommunen vill strategiskt satsa på ett mindre antal lekplatser som kan hållas i gott skick och vara inbjudande till lek. Dagens situation kommer annars att leda till en lägre standard på flera lekplatser.

Kommunen bör minska utbudet på de lekplatser som har litet nyttjande men bra placering. Kommunen bör även lägga ned de lekplatser som bedöms vara olämpligt placerade. Det möjliggör extra satsningar på ett fåtal större lekplatser. Genom att minska antalet lekplatser kan kommunen dessutom öka de kvarvarande lekplatsernas standard och underhåll. Det leder till ett långsiktigt billigare alternativ och bättre lekplatser.

5. Revidering

Om 10 år bör befolkningsprofilen ses över och lekplatsprogrammet revideras. Där det idag bor många äldre kan det då ha skett en generationsväxling och barnfamiljer flyttat in. Likaså kan behoven se annorlunda ut än idag.